

Vannforsyning, vannkvalitet, potensielle helse- og miljøfarlige kjemikalier

Sjefingeniør Wenche Fonahn
Avdeling for mat, vann og kosmetikk
Divisjon for miljømedisin
Nasjonalt folkehelseinstitutt

Hva er spesielt med sykehus?

De er både

- Kritisk abonnent
  - De kan forurene drikkevannet i ledningsnettet eller det interne fordelingsnettet ved trykkdifferanse. *Det kan bli påbudt med tilbakeslagssikring for kritiske abonnenter. Vannverkseieren kan gjennom abonnementsavtalen sikre at kritiske abonnenter har tilbakeslagsventil.*
- Sårbar abonnent
  - Svikt i vannforsyningen eller vannkvaliteten gir større sannsynlighet for sykdom eller andre alvorlige konsekvenser
- Forurensningskilde

«Sykehus spyler miljøgifter i do»

(Nettavisen 2005)

Norske sykehus sprer miljøgifter (Aftenposten 2005)

«Norske sykehus slipper store mengder kjemikalier og legemidler rett ut i kloakken. Ekspertene advarer mot miljøskader og spredning av livstruende bakterier.»

Risikofaktorer

- Legemidler og metabolitter
- Radioaktive stoffer
- Sykdomsfremkallende og antibiotika-resistente mikroorganismer

Legemidler og sykehusavløp

- Kunnskapen om legemidlers miljøpåvirkning er generelt mangelfull
- Generelt vil avløpsvannet fra et sykehus gjenspeile bruken av legemidler ved sykehuset
- Sykehus er generelt ikke en dominerende kilde til legemiddelrester i miljøet
- Miljødirektoratet fikk i 2006 gjennomført en screening av legemidler i avløpsvann (Grung et al, 2015, Tidsskrift for Den norske legeforening)
  - Avløpsvann fra Rikshospitalet og Ullevål sykehus ble analysert for 19 legemidler
  - Paracetamol og ciprofloxacin ble gjennomgående påvist i høyest konsentrasjoner
  - Analyser også av innløpsvannet til renseanlegget
  - Undersøkelsen viste at andel legemidler fra sykehusene generelt var svært lav (under 2%) mot det som ble målt totalt i renseanlegget. Unntaket var paracetamol og trimetoprim, der om lag 12–14% av legemidlene stammet fra avløpet til de to sykehusene.

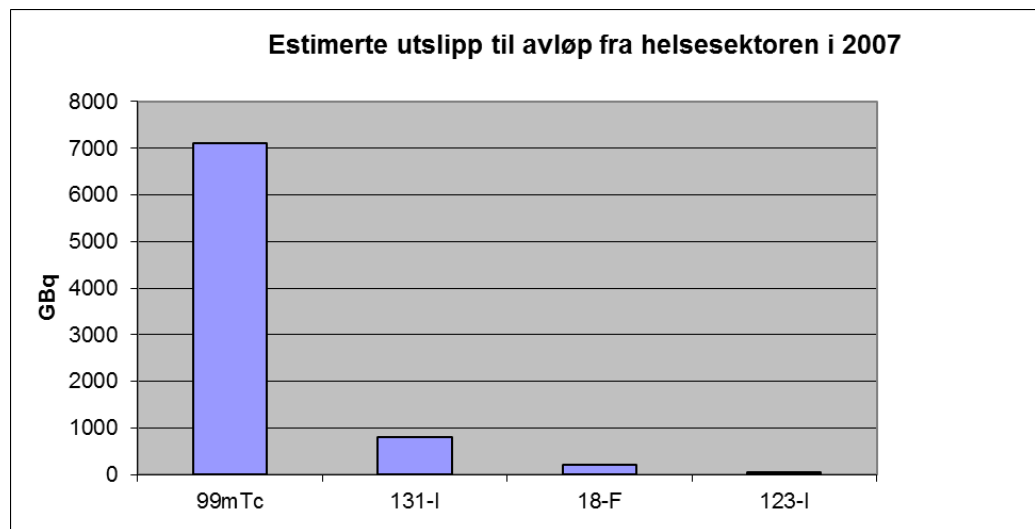
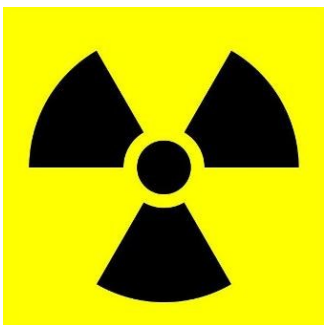
Regelverk; avløpsvann fra sykehus

- Ingen har lov å forurensse eller gjøre noe som kan føre til forurensning uten at dette skjer i henhold til en tillatelse eller forskrift (Forurensningsloven §§ 6 og 7)
- Regjeringen har vedtatt et mål om at bruk og utslipp av miljøgifter skal kontinuerlig reduseres i den hensikt å stanse utslippene innen 2020
- Påslipp av avløpsvann til offentlig avløpsnett
  - Kommunen kan stille krav til avløpsvann eller annet utslipp som ledes inn på et offentlig avløpsnett i medhold av forurensningsforskriften § 15 A-4.

Radioaktive stoffer

- Utslipp av nuklider med kort halveringstid gir svært begrenset miljøpåvirkning
- Nuklider med lengre levetid kan oppkonsentreres i avløpsslam
- Målte og estimerte nivåer er generelt lave og de fleste radioaktive isotopene som gjenfinnes har korte halveringstider og utgjør ingen stor forurensningskilde

Antibiotikaresistente bakterier i avløpsvann fra sykehus

«Farlige bakterier i avløpsvannet skal fjernes»;

Østlandssendingen 2015

- Livstruende bakterier som ikke lar seg knekke av antibiotika er et stort og økende problem.
  - Det vil være alltid rester av antibiotika i urin og avføring fra pasienter som er under behandling. Når dette avfallet kommer i kontakt med bakteriefloraen i miljøet, øker risikoen for at bakteriene utvikler motstandsdyktighet mot antibiotika (Forskning.no, 2002)
- Nytt forskningsprosjekt (del av JPI Water project):
  - Professor Henning Sørum ved NMBU deltar i et europeisk forskningssamarbeid som inkluderer Rikshospitalet og Vestfjorden Avløpsselskap (VEAS) Slemmestad der man skal undersøke bl.a. hvordan utslippene av resistente bakterier fra sykehusets kloakk kan

Det viktigste er å kunne opprettholde vannforsyningen

Hvordan kan vannforsyningen sikres ved leveransesvikt fra vannverket?

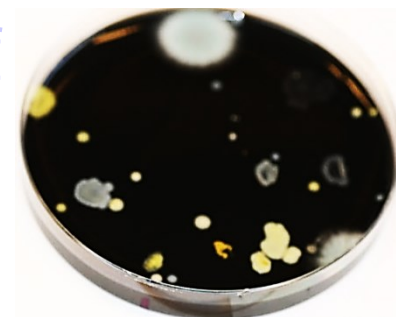
- To uavhengige forsyningslinjer?
- Egne bassenger?
- Mottaksapparat ved sykehuset som kan ta imot og distribuere drikkevann levert fra tankbiler?

Hvilke planer har man for å håndtere situasjoner hvor vannverket (Oslo VAV) går ut med kokeanbefaling?

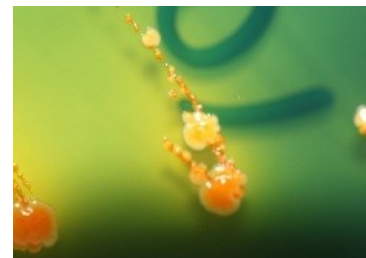
- Hvordan skal man håndtere potensielt forurensset ledningsvann internt på sykehuset, og hindre at pasienter drikker dette vannet?
- Hva kan det potensielt forurensede vannet som distribueres i sykehusets vannsystem brukes til?
Personlig hygiene, renhold, kjøkkendrift mv.
  - Generelle råd vedr. bruk av vann når kokeanbefaling er annonsert kan finnes på vår hjemmeside:

<http://www.fhi.no/dokumenter/e082bd5f30.pdf>

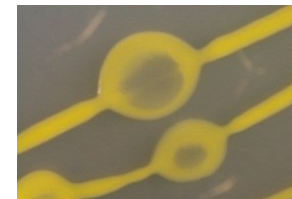

Bakterier i vann- og svaberprøver fra utvalgte prøvetakingspunkter ved Ullevål sykehus i 2012

- Prosjektets formål var å identifisere eventuelle humanpatogene/opportunistiske patogene mikroorganismer i drikkevannssystemet ved Ullevål sykehus, og å sammenlikne innholdet av bakterier i vannprøver og svaberprøver av biofilm fra inntaksvannet til sykehuset med tilsvarende prøver fra ulike sykehusavdelinger.

Bakteriefunn Ullevål

Bakterie	16.02.12		11.04.12		31.05.12		15.08.12		Patogen/ opportunistisk patogen sp.
	Vann	Svaber	Vann	Svaber	Vann	Svaber	Vann	Svaber	
Acidovorax sp.							X	X	
Alicyclobacillus sp.						X			
Alpha proteobacterium							X		
Arthrobacter sp.							X		Ja
Aquabacterium sp.				X					
Bacillus spp.		X	X	X	X		X	X	Ja
Blastocatella fastidiosa								X	
Brachybacterium sp.							X		
Bradyrhizobium sp.		X				X	X		
Brevibacterium sp.							X	X	Ja
Brevundimonas sp.								X	Ja
Caulobacter sp.						X			Ja
Chitinophaga sp.	X				X				Ja
Citricoccus sp.		X							
Curvibacter sp.							X		?
Dietzia sp. (?)								X	Ja
Flavobacterium sp.								X	Ja
Kocuria sp.		X					X	X	Ja
Legionella spp. (real-time)			X		X	X	X	X	Ja
Leptothrix sp.					X				
Macrococcus sp.							X	X	
Methylobacterium spp.	X	X	X		X	X	X	X	Ja
Microbacterium sp.						X		X	Ja

Bakteriefunn Ullevål (forts.)

Bakterie	16.02.12		11.04.12		31.05.12		15.08.12		Patogen/ opportunistisk patogen sp.
	Vann	Svaber	Vann	Svaber	Vann	Svaber	Vann	Svaber	
Moraxella sp.				X	X	X			Ja
Novosphingobium spp.			X	X		X	X	X	?
Paenibacillus sp.				X				X	Ja
Paracraurococcus sp.							X		
Ponticoccus sp.							X		
Pseudomonas sp.					X	X			Ja
Psychrobacter sp.							X		?
Rasbo bacterium							X	X	Ja
Rhodococcus aetherivorans							X		
Roseomonas sp.			X		X	X	X		Ja
Rothia spp.					X			X	Ja
Salinicoccus sp. (?)						X			
Sphingobacterium sp.				X				X	Ja
Sphingomonas spp.		X	X	X	X	X	X	X	Ja
Staphylococcus spp.		X	X	X	X	X	X	X	Ja
Stenotrophomonas sp.				X		X		X	Ja
Streptococcus salivarius							X		Ja
SUM genus (41)	2	7	8	10	12	15	23	21	27

